

כתבית יהבית

מבצע הכנה ליום הבהיר י"א ניסן
בלימוד תורת רבינו

ב

רשימת פורים תרפ"ט

יוצא לאור על-ידי
ועד תלמידי התמימים העולמי

ועד תלמידי התמימים העולמי ©

770 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

Tel: 718 771 9674

Email: ksovisieovis@gmail.com

VAADHATMIMIM.ORG

הרשימה שבקובץ זה נדפסת
באישור ובאדיבות הנהלת
הוצאת הספרים קה"ת, ותודתנו נתונה להם.

פתח דבר

אחינו, תלמידי התמימים!

בהמשך לחוברת "כתבית יהבית" הראשונה, שיצאה לאור בשבוע פ' תצוה, במסגרת ההכנות ליום הבהיר י"א ניסן, הננו בזה להגיש את החוברת השניה לשבוע פ' תשא.

בחוברת זו נעשה מאמץ מיוחד על מנת לערוך את רשימות רבינו בצורה פשוטה ככל האפשר, תוך שמירה על לשון הרב, על מנת שכל הרוצה יוכל ללמוד ולהבין תחילה את הרעיון המרכזי שבדברים, ולאחר מכן להמשיך ולעיין בנקודות אותם מעלה הרבי כבדרך-אגב או במקורות אליהם ציין.

תקוותנו שחוברת זו תחדש ותחזק את הלימוד והעיון בתורת רבינו בכלל, וברשימות בפרט, ונזכה לגרום בזה נחת רוח לכ"ק אדמו"ר, ועל ידי זה, לבוא לקיום היעוד בו "תורה חדשה מאתי תצא" בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

.

כללי עריכת הרשימה:

בתחילת החוברת באה הרשימה עצמה - כפי שהועתקה מגוף כתי"ק של כ"ק אדמו"ר, ולאחר מכן באה הרשימה עם פיענוח והוספת מראי מקומות:

(א) פנים החוברת: דברי כ"ק אדמו"ר הובאו באותיות מודגשות, וביניהם - באותיות קטנות יותר בא הפיענוח, באמצעות הוספת תיבות קישור והסברה (בדרך אפשר), למען ירוץ בו הקורא.

(ב) הערות שוליים המצוינות באותיות: בהערות אלו באו דברי כ"ק אדמו"ר שאינם שייכים (כ"כ), לכאורה, למהלך הכללי של הרשימה, וזאת על מנת להקל על הלומד למצוא את הרעיון והנקודה המרכזית שבדברים, ורק לאחר מכן להמשיך ולעיין בהערות. גם בהערות אלו הובא פיענוח בין דברי כ"ק אדמו"ר, וכבפנים - דברי הרב באו באותיות מודגשות, והפיענוח בא באותיות קטנות יותר.

(ג) הערות שוליים המצוינות במספרים: בהערות אלו באו מראי המקומות שציין כ"ק אדמו"ר בגוף הרשימה (ובאו באותיות מודגשות - כבפנים), וכן מראי מקומות שנוספו ע"י המו"ל. גם בהערות אלו, כאשר פוענחו הציונים אותם כתב כ"ק אדמו"ר, בא הפיענוח באותיות קטנות יותר.

באופן כללי התבססנו בחוברת על הפיענוח שנעשה על ידי מערכת "אוצר החסידים" בעת הוצאת הרשימות לראשונה. עם זאת, נעשו מספר שינויים, הן בעריכת הרשימה (כמפורט לעיל), והן בפיענוח הדברים.

הדפסת הרשימות במתכונת זו נעשתה באישור הוצאת הספרים קה"ת ותודתנו נתונה להם על כך.

.

לאחר הרשימה עצמה, באו בחוברת עיונים - לענינים שדרשו ביאור נרחב יותר, וכן סיכום כללי.

בחוברת זו באו גם תגובות והערות שנתקבלו לחוברת הקודמת, ונדפסו כאן לאחר הסיכום.

כבקשתנו בחוברת הראשונה כך גם בחוברת זו: במהלך עריכת הרשימה, נתעוררו איאלו נקודות

הדורשות עיון. נקודות אלו הובאו בעיונים, על מנת שיעיינו בהם הלומדים; ואלו מבין תלמידי התמימים שיעלה בידם לבאר (בדרך אפשר) ענינים אלו, ישלחו זאת אל המערכת (ע"י התלמידים השלוחים בשיבה, או לכתובת הרשומה מעבר לדף), והתשובות הטובות ביותר יתפרסמו בעז"ה בחוברת הבאה.

•

ויה"ר שעוד קודם י"א ניסן שנה זו, נזכה לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'" ומלכנו נשיאנו בראשם ויוליכנו קוממיות לארצנו, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא", ונגיל ונרנן עמו בצוותא חדא ביום הולדתו, תיכף ומיד ממש.

ובלשון הרב: ונזכה זעהן זיך מיט'ן רבי'ן דאָ למטה אין אַ גוף ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו.

ועד תלמידי התמימים העולמי

ז' אדר, ה'תשע"ח

חיי"ם שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

ברוקלין, נ.י.

רשימה חוברת ו' - קע"ז

להנ"ל פורים פ"ט

. . מה שהקשה בחדא"ג חולין (קלט): שכ' שמג"א נכתבה ע"י הפרסיים, חס לי' מכגון דא והדומה. ומפורש בדברי רז"ל (ב"ב טו) אנשי כנה"ג כתבו מג"א. ובמגילה (ז) אסתר ברוה"ק נאמרה. ואפ"ל דברי המהרש"א שכשנכתבה ידעו שיעתיקוה הפרסיים (במגלה שם כבר כתובה אני על דה"י. ובמ"ר רות ע"פ והנה בועז ה"ה כתובה בין הכרכים. וכמדומה שכן הוא בירוש') ושם יעתיקו ע"ש אליל הפרסיים, ולכן נמנעו מלהזכיר השם שלא לגרום כו'. וע"ד שאמרו (סנה' סג): ולא יגרום לאחרים כו' אסור לאדם שיעשה שותפות עם העכו"ם כו'. ובפרט שבנדוד"ד הי' מתייקר שם כו'. ומפורש כן בהקדמת הראב"ע למג"א שעליו סמך המהרש"א.

מעין סמוכן למש"כ המהרש"א בחולין שאסתר מרדכי כו' שמות פרסיים הם, ממארז"ל (מגלה יג) אסתר שאו"ה קוראין אותה ע"ש אסיתהר [דרך אגב משפירש"י אסיתהר, ירח, עיין יל"ש ס"פ בראשית "וקבעוה בין ז' כוכבים". צל"ע בעה"ש, כמדומה שכוכב נוגה הוא זה].

מש"כ שבמ"ר רות פיסקא הנ"ל שבימי מרדכי ואסתר חזרו ותקנו שאילת שלום בשם. לכאורה פשט המדרש שלא בא אלא לפרש הפסוק החושבים להשכיח את עמי שמי, שזמן כזה הי' בימי עתלי', מו"א או חמו"ע, והביא פסוק זה שמפרשו שבפי כל העם הי' שגור ש"ש, שזה הי' ע"י ש"ש בשם. וזה חשבו להשכיח המן או נ"נ כו', אבל ש"ש בועז וב"ד תקנו" (לפי גרסת המד"ר רות. וברש"י ברכות משמע קצת דרך הלימוד הוא מבוועז. אבל התקנה נתקנה אח"כ. ואולי ג"ז מתקנות עזרא וב"ד, כמו התקינו שלפ"ז במשנה, ובוזה יומתק ג"כ שייכותא דבבות אלו במתני'.

{ובב"ק (פב) י' תקנות תקן עזרא, ולא חשיב הנ"ל, כי תני ושייר [בתוד"ה קנאת (ב"ב כב) די' דוקא. וכ"מ בב"ק (פב) שהוא דוגמת י' תנאים דיהושע. אבל כמו שנתרץ לפירש"י ברכות (נד) ד"ה התקינו דפ"י שקאי אעזרא, כמו"כ נתרץ גם בזה. והעיקר שב' התקנות היו בב"א, וזהו סמיכותם]. וצ"ע מפ"מ לא הובא לפסק הלכה הא דאדם ש"ש בשם. וצ"ע"ק בתוספתא פ"ה דברכות, וביד הל' ק"ש פ"ג ה"ה,

שהשמיט "שלום". וכבר עמדו ע"ז. ואכ"מ},
ובועז ה' ימים רבים לפני מו"א, עתלי' כו'. ובימי מו"א רק חשבו להשכיח.
וכידוע שאם היו ח"ו ממרים כו'.

פתיחה

בחוברת זו הובאה רשימה שרשם הרבי לעצמו, כפי הנראה, כנקודות עבור מכתב-תגובה לרב (חיים זאב וואלף הכהן רבינוביץ) מהאראדאק (ונדפסה ברשימות חוברת ו', ואח"כ בחוברת קע"ז). הרשימה עוסקת בעניינים רבים, ורק שניים מהם הובאו בחוברת.

שני העניינים הם: (א) מי כתב את מגילת אסתר; (ב) האם מרדכי ואסתר תיקנו שאילת שלום חברו בשם.

להלן הובא מקור הנוגע לענין השני, וכן שיחה בה עוסק הרבי בנושא זה, ומבאר בו פרטים נוספים:

כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם משקלקלו המיני' ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם שנאמר והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה' ואומר ה' עמך גבור החיל ואומר אל תבוז כי זקנה אמך ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה'.

משנה ברכות נד, א

א. ואינו מובן: מהי השייכות בין התקנה בנוגע ל"כל חותמי ברכות שהיו במקדש ש"יהו אומרים מן העולם ועד העולם", לתקנה ש"יהא אדם שואל את שלום חברו בשם"?

ועוד יש להבין: מדוע הרמב"ם השמיט דין זה ד"יהא אדם שואל את שלום חברו בשם"?

ב. והנה, בפירוש דברי המשנה שהביאה בנוגע לשאילת שלום חברו בשם את הפסוק "ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך" (דלכאורה, מהי השייכות דפסוק זה לתקנה) - איתא בשיטה מקובצת, ש"מפני חשש שלא ישכחו שם שמים, ויהא שם עבודת כוכבים שגור בפיהם, אנו מתירין להזכיר שם שמים לבטלה", והיינו, שמצד

קלקול המינים נעשה שם ע"ז שגור בפי כל, ולכן התירו להזכיר שם שמים לבטלה, כדי שלא ישכחו שם שמים.

ועפ"ז מובן מהי השייכות דשתי התקנות שהובאו במשנה - כי, שתי תקנות אלו באו כהמשך ותיקון למה ש"קלקלו המינים"; הן התקנה ד"יהו אומרים מן העולם ועד העולם" - לשלול הטענה ד"אין עולם אלא אחד", והן התקנה ד"יהא אדם שואל את שלום חברו בשם" - כדי "שלא ישכחו שם שמים".

ואע"פ שקלקול המינים שנזכר במשנה הוא בנוגע לכפירה בחיי עוה"ב (תחיית המתים), ולא נזכר הענין דע"ז - הרי הענין דחיי עוה"ב קשור עם נצחיות הנשמה ונצחיות הקב"ה, כמארז"ל "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ". . נצר מטעי מעשה ידי גוי", והיינו, שכשם שהקב"ה הוא נצחי, כך גם נש"י הם נצחיים, ולכן, קרוב לומר שאלו שכופרים בחיי עוה"ב, כופרים גם בנצחיות של הקב"ה - שזהו ענינו של שם הוי', שמורה שהוא הי' הוה ויהי' כאחד - כך, שהקלקול שלהם הוא גם בענין של ע"ז.

ועפ"ז מובן הדיוק שהתקינו שיהא אדם שואל שלום חברו בשם, שם הוי' דוקא (כמו אצל בועז: "ויאמר לקוצרים הוי' עמכם ויאמרו לו יברכך הוי'") - כי, כדי לפעול שיהי' שם שמים שגור בפי כל, לא די באמירת "שלום", אף שזהו שמו של הקב"ה, ולא די אפילו בשם "אלקים", שיכול להתפרש גם על דיינים, וגם על שרים, כמ"ש "ואת אילי הארץ לקח", אלא יש צורך להזכיר שם שמיוחד להקב"ה בלבד - שם הוי' דוקא.

ויומתק ע"פ מ"ש רב האי גאון (שנדפס בשנים האחרונות מהגניזה בקהיר שבמצרים): "משקלקלו המינים התקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, וטעמא דמילתא כיון דחזו רבנן דצריך עלמא למהווי שם שמים תדור בפי בני אדם, דהנה אמרין מינים בשאלת שלום בריך מר לאבא וברא ורוחא דקדשא כו", שזהו ענין השילוש שבאמונת הנוצרים" - שעפ"ז מובן הטעם שהוצרכו לתקן שאלת שלום חברו בשם הוי' דוקא, כיון ששלילת (הענין דע"ז בתכלית באופן ששולל גם) ענין השיתוף הוא מצד שם הוי' דוקא".

ג. ועפ"ז מובן גם הטעם מדוע לא הביא הרמב"ם תקנה זו לפסק הלכה:

כיון ששאלת שלום חברו בשם הו"ע שבבחינת "הפרו תורתך", ובפרט לדעת

הרמב"ם שהוצאת שם שמים לבטלה היא איסור מן התורה, הרי מובן, שענין זה יכול להיות רק במעמד ומצב ד"עת לעשות לה", שיש הכרח בכך כדי לבטל קלקול המינים שבגללם נעשה שם ע"ז שגור בפי כל; אבל לאחרי שבטל קלקול המינים, אזי נשאר האיסור שבהוצאת שם שמים לבטלה, ולכן אי אפשר לשאול שלום חבירו בשם.

ולכן לא הזכיר הרמב"ם התקנה שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, כי, אילו הי' מזכיר תקנה זו, היתה משמעות הדברים שכן יש לנהוג גם בזמנו, אבל האמת היא שבזמנו של הרמב"ם לא הי' מקום לנהוג כן, כיון שנתבטל קלקול המינים באופן ששם ע"ז שגור בפי כל.

ובהקדים מ"ש הרמב"ם בסוף הל' מלכים (בחלק שנשמט בדפוסים ששלטה בהם יד הצענזור, ונמצא בדפוסים הקודמים, כמו בדפוס רומי), ש"כל הדברים האלו של ישוע הנוצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו (מוחמד, מייסד דת האיסלם, שמכנהו הרמב"ם: "משוגע"), אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח כו", עי"ז ש"כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות . . והם נושאים ונותנים בדברים אלו וכו".

ועד"ז בנוגע לקירוב העולם לאחדות ה' ע"י שליחת הענין דע"ז - שאמונת הנוצרים, עם היותה ע"ז (כפסק הרמב"ם), הרי על ידה נעשה יישור הדרך במדה מסויימת, שתמורת ריבוי עניני ע"ז, נשאר ענין של שילוש בלבד, ועאכו"כ ע"י הישמעאלי שעמד אחריו, שנעשה יישור הדרך עוד יותר, שבטל גם ענין השילוש כו'.

ומזה מובן, שבזמן הרמב"ם נתבטל כבר קלקול המינים ע"י שאלת שלום בהזכרת ענין השילוש (כנ"ל מדברי רב האי גאון), בגלל השינוי מאמונת הנוצרים שהיא ע"ז, לאמונת הישמעאלים שאינה ע"ז, כך שכבר אין זה מעמד ומצב ששם ע"ז שגור בפי כל.

משיחת כ' כסלו וש"פ וישב תשל"ז

רשימת פורים, תרפ"ט

הרב מהארדאק כתב לרבי מכתב ובו עסק בענינים רבים. ברשימה זו מסכם הרבי מכתב תגובה להנ"ל, מתאריך פורים תרפ"ט.¹

.

א. כתב המהרש"א²: "שם המן ומרדכי ואסתר, נראה כי שמות פרסיים הם, כי המגילה נכתבה ע"י הפרסיים, שעל כן לא הוזכר שם הקב"ה במגילה, כדעת הראב"ע".

והנה, מה שהקשה הרב הנ"ל במכתבו, על המובא בחידושי אגדות להמהרש"א הנ"ל³, שכתב שמגילת אסתר נכתבה ע"י הפרסיים - חס ליה מכגון דא והדומה, כי פירוש זה אינו נכון כלל. והרי מפורש בדברי רז"ל⁴ שאנשי כנסת הגדולה כתבו את מגילת אסתר. וכמו"כ נאמר בגמ'⁵ שמגילת אסתר - ברוח הקודש נאמרה.

ולפי זה לכאורה אינם מובנים דברי המהרש"א, שהרי הוא כותב בפירוש שמגילת אסתר נכתבה ע"י הפרסיים (שלכן לא הוזכר שם ה' במגילה)?

אלא שאפשר לומר בפירוש דברי המהרש"א, שאין כוונתו לומר שהמגילה נכתבה ע"י הפרסיים - והם לא כתבו את שם ה' במגילה, אלא שכשנכתבה ע"י חכמי ישראל - ידעו הם שיעתיקוה הפרסיים⁶, ושם (במגילה שיכתבו הפרסיים) יעתיקו את שם ה' על שם אליל הפרסיים, ולכן נמנעו מלהזכיר את שם השם, שלא לגרום כו' שבח לעבודה זרה.

ואיסור זה הוא ע"ד שאמרו חז"ל⁶: תניא ושם אלהים אחרים. . לא ישמע על פיך⁹, שלא ידור

א. (בגוף הרשימה נתבאר שהמגילה נכתבה בתחילה ע"י חכמי ישראל, ואח"כ העתיקוה הפרסיים לכתבים שלהם. ואמנם, בסוגריים אלו מובאים מקורות מהם משמע להיפך, שבתחילה נכתבה המגילה ע"י הפרסיים ואח"כ כתבוה חכמי ישראל:

בגמרא איתא⁷: שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות, שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות (שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן⁸), שלחה להם **כבר כתובה אני על דברי הימים** למלכי מדי ופרס (ושם יהיו רואים מה שנעשה להם ע"י ישראל⁸). ומזה משמע שתחילה כתבו

1. בתחילת הרשימה מסכם הרבי כמה ענינים שהביא הרב מהארדאק במכתבו, ואלו הושטמו בהוצאה זו.

2. חולין (קלט, ב).

3. כ"ק אדמו"ר לא הביא ברשימתו מה הקשה הרב הנ"ל על דברי המהרש"א, אך כנראה שבקושי פירש את דברי המהרש"א כפשוטן, וע"ז עונה לו רבינו שח"ו לומר כן.

4. (ב"ב טו, א).

5. במגילה (ז, א).

6. (סנהדרין סג, ב).

7. (מגלה שם).

8. פרש"י שם.

9. משפטים כג, יג.

בשמו ולא יקיים בשמו ולא יגרום לאחרים [לעובדי כוכבים¹⁰] שידרו בשמו ויקיימו בשמו כו', ועוד אמרו שם: אסור לאדם שיעשה שותפות עם העכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ונשבוע בעבודת כוכבים שלו, והתורה אמרה לא ישמע על פיך כו'. וזוהי כוונת המהרש"א, שחכמי ישראל לא כתבו במגילה את שם ה' כדי שלא לגרום אח"כ לשבח לע"ז (כאשר הפרסיים יעתיקו את המגילה).

וכל זה הוא האיסור המפורש בדברי חז"ל, ובפרט שבנדודי הרי לא רק שהיה נזכר שם ע"ז, אלא היה מתייקר שם כו', וא"כ ה"ז איסור חמור יותר, שהרי בדברי חז"ל שם לא מדובר על כבוד לע"ז, אלא רק על הזכרת שם ע"ז.

ויש להוסיף, שענין זה (שהמגילה נכתבה ע"י חכמי ישראל, ואח"כ העתיקה הפרסיים) - מפורש כן בהקדמת הראב"ע למגילת אסתר, וז"ל: "והנכון בעיני שזאת המגילה חיברה מרדכי . . והעתיקה הפרסיים ונכתבה בדברי הימים של מלכיהם, והם היו עובדי ע"ג והיו כותבין תחת השם הנכבד והנורא, שם תועבותם . . והנה כבוד ה' שלא יזכירנו מרדכי במגילה", שעליו סמך המהרש"א - שהרי כתב בסיום דבריו שהם "כדעת הראב"ע¹¹.

ב. והנה, המהרש"א הביא ענין זה - שהמגילה נכתבה ע"י (חכמי ישראל, ואח"כ ע"י הפרסיים) - בנוגע לכך שאסתר ומרדכי הם שמות פרסיים.

ויש להביא מעין סמוכן למה שכתב המהרש"א¹² שאסתר מרדכי כו' שמות פרסיים הם, ממה שאמרו רז"ל בגמרא¹³: הדסה שמה, ולמה נקראת אסתר, שהיו אומות העולם קוראין

הפרסיים את המגילה, ורק אח"כ כתבוה חכמי ישראל.

וכמו"כ איתא במדרש¹⁴: מרדכי ואסתר כתבו אגרות ושלחו לכל בני הגולה, ואמרו מקבלים אתם עליכם להיות עושים את שני הימים האלה, שלחו ואמרו לא דיינו צרותינו של המן אלא שאתם מטריחין עלינו לעשות שני הימים האלה (ומתוך כך יעוררו האומות שנאה עלינו¹⁵), ואמרו להם אם מדבר זה אתם מתייראין והרי היא כתובה בין הכרכים (ספרי דברי הימים ומפורסם הוא בין כולם¹⁶), שנאמר הלא הם כתובים על ספר דברי הימים¹⁶.

10. פרש"י שם.

11. והנה כ"ז הוא ביאור בדברי המהרש"א (ע"פ דברי הראב"ע). אמנם בלקו"ש (ח"ו עמ' 190 הע' 9) דוחה רבינו את דברי הראב"ע, וז"ל: מזה ששלחה אסתר "כבר כתובה אני על דה"י למלכי מדי ופרס" (מגילה ז, א) מבואר, שהסיפור דאסתר וכו' היה כתוב בדה"י של של מלכיהם לפני כתיבת המגילה. וכ"מ גם בדרך הפשט, שהרי "על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס" כתובים "כל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי" (אסתר י, ב) - גם מה שלא נכתב במגילה, ובמילא א"א לומר שהפרסיים העתיקו זה מהמגילה. ע"כ.

בנוגע לכללות הביאור בסעיף זה - ראה להלן בעיונים

ס"א.

12. בחולין שם.

13. (מגלה יג, א).

14. מדרש רבה רות ע"פ והנה בועז (פ"ד, ה [ד]).

15. מתנות כהונה.

16. (וכמדומה שכן הוא בירושלמי - ראה ירושלמי

מגילה פ"א ה"ה. ועיין בלקו"ש ח"ו, הובא לעיל הערה

11).

אותה ע"ש אסתהר [ירח, יפה כלבנה¹⁷], ומזה יש להוכיח ("מעין סמוכין") לדברי המהרש"א ש"אסתר" הוא שם פרסי.

•

ג. איתא במדרש: שלשה דברים גזרו בית דין של מטה והסכימו עמהם בית דין של מעלה, ואלו הן, לשאול שלום בשם. . שאילת שלום מנין, שנאמר "החושבים להשכיח את עמי שמי", אימתי חשבו, בימי עתלי', ורבנן אמרין בימי חנניה מישאל ועזרי', ר' חנניה בן ר' יהודה ברבי סימון [אומר] בימי מרדכי ואסתר. ועמד בועז ובית דינו והתקינו לשאול בשם, שנאמר והנה בועז בא מבית לחם וגו' [וכסיום הפסוק: "ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'"].

והנה, מה שכתב הרב הנ"ל שמשמע בדברי המדרש, שאמנם בועז ובית דינו התקינו לשאול את שלום חברו בשם, אלא שבמשך הדורות נשתכח הדבר מפי העם, ושלדעת ר' חנניה ב"ר יהודה ב"ר סימון בימי מרדכי ואסתר חזרו ותקנו שוב שאילת שלום בשם.

אך יש לדחות הבנה זו, כי לכאורה י"ל בפשט דברי המדרש, שלא בא אלא לפרש הפסוק "החושבים להשכיח את עמי שמי", שבפסוק זה מדובר על הדורות שבהם ניסו להשכיח את שם שמים מפי בני", ומפרש המדרש שזמן כזה הי' בימי עתלי', וכן בימי מרדכי ואסתר או בימי חנניה מישאל עזריה - כפי דעות התנאים שם; ועל כך הביא המדרש פסוק זה, שמפרשו שתמיד, במשך כל הדורות, בפי כל העם היה שגור שם שמים, שזה היה ע"י שאילת שלום בשם שנתקנה כבר בימי בועז. ואת ענין זה, שאילת שלום בשם, רק חשבו להשכיח המן או

ב. [דרך אגב: מה שפירשי שהשם "אסתר", כפי שכינו אותו אומות העולם - "אסתהר", הוא מלשון ירח, עינין ביל"ש²² שמבאר ג"כ שהשם "אסתהר" הוא ע"ש א' הכוכבים, ובלשונו (בנוגע לענין אחר): "ראה שמחזאי ריבה אחת ושמה איסטרה, נתן עיניו בה. . אמר הקב"ה הואיל ופירשה מן העבירה, לכו וקבעוה בין ז' כוכבים".

ובנוגע לענין זה - צריך לעיין בערוך השלם, שכמדומה שכוונת נוגה הוא זה, ולא כדברי רש"י ש"אסתהר" הוא מלשון "ירח". וז"ל הערוך²³: פ"י כוכב (ובפרט כוכב הנוגה). תרגום אם אראה אור²⁴ אין אחמי אסתהר. . ורש"י. . פ"י אור באיוב: שמש, אבל יגיד עליו רעו (וירח יקר הולך) שהוא כוכב, והוא כוכב הנוגה, שזריחת ותקופת אורו עולה על כל הכוכבים²⁵].

17. פרש"י שם.

18. מדרש רבה על מגילת רות ד, ה.

19. ירמיה כג, כז.

20. רות ב, ד.

21. מדרש רבה על מגילת רות פיסקא הנ"ל הערה 6.

22. ס"פ בראשית (רמז מד).

23. בערך אסתהר.

24. איוב לא, כו.

25. אבל ראה שם ערך סהר: "בהגדה דמגילה. .

אסתר על שם אסתהר, כלומר יפה כלבנה, ירח תרגומו

סיהרא". וראה גם חדא"ג למהרש"א (מגילה שם): "ע"ש

אסתהר, מלשון סיהרא, וכן פירש בערוך".

נבוכדנצר כו', אך באמת שם שמים נשאר שגור תמיד בפי העם, ולכן לא היו מרדכי ואסתר צריכים לחזור ולתקן שאילת שלום בשם, אבל שאילת שלום בועז ובית דינו תקנו.

ד. (הנ"ל הוא לפי גרסת המדרש רבה על מגילת רות. ואילו בפירוש רש"י במסכת ברכות²⁶, על דברי המשנה "התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם", נאמר: "ולמדו מבוועז שאמר ה' עמכם" - ומשמע קצת מדבריו דרך הלימוד הוא מבוועז שהוא שאל בשם, אבל התקנה עצמה נתקנה בפועל רק אח"כ, ולא כדברי המדרש שזוהי תקנה של בועז ובית דינו.

ואולי יש לומר, שלשיטת רש"י גם זה מתקנות עזרא ובית דינו, כמו 'התקינו' שלפני זה במשנה, ושם: "התקינו שיהו אומרים מן העולם עד העולם", ופרש"י "התקינו. עזרא וסיעתו" וכו'. ובהזו יומתק גם כן שייכותא דבכות אלו במתני', ששתיהן מתקנות עזרא ובית דינו.

והנה, יש להקשות על תירוץ זה, שהרי הגמ'²⁷ מונה י' תקנות שתקן עזרא, ולא חשיב שם את התקנה הנ"ל, וא"כ לכאורה מוכח שאין שאילת שלום בשם מתקנות עזרא.

ויש לומר שאין זו קושיה, כי הגמ' שם אינה מביאה את כל תקנות עזרא, אלא תני ושייר.

[אלא שבדברי התוס'²⁸ בבבא בתרא²⁹ משמע, די' התקנות הנ"ל הם דוקא י', ולא יותר, שהרי כתב שם "לא גורסי". . עזרא תיקן להם לישראל שיהיו מושיבין סופר בצד סופר (להרבות בקנאת סופרים), דהא לא חשיב ליה במרובה גבי עשר תקנות שתיקן", כלומר, שענין שלא נמנה בגמ' בפירוש כחלק מתקנות עזרא - אין לומר שהוא מתקנות אלו; וא"כ לכאורה אין מקום לתרץ כאן "תני ושייר", והדרא קושיה לדוכתא.

וכן משמע מסוגיית הגמ' שם³⁰, שתקנות עזרא הוא בדוגמת י' תנאים דיהושע הנמנים בגמ' בסוגיא שלפנ"ז, ובהם מפורש בגמ' שאלו עשרה תנאים דווקא, ותו לא. דאיתא שם: "ותו ליכא, והאיכא דרבי יהודה. . והא איכא דרבי ישמעאל כו'. . והא כי אתא ר' אבין א"ר יוחנן כו' שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ" - (ותקנות אלו לא הובאו בתנאי יהושע שם), ומסיימת הגמ' (לאחרי השקו"ט): "אלא מאן תנא עשרה תנאים התנה יהושע, רבי יהושע בן לוי הוא" (ולא מתני', דרבי יהושע בן לוי אמורא הוא, ורבי יוחנן פליג עלי'³¹). היינו, שלמסקנה אין זו ברייתא, אלא דברי אמוראים, ולכן יכול ר' יוחנן לחלוק עלי', אך לדעת ריב"ל (בעל המימרא)

28. ד"ה קנאת.
29. (ב"ב כב, א).
30. בבא קמא (פב, א).
31. פרש"י שם.

26. נד, א [במשנה: "התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם, שנאמר והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכה ה'", ובפרש"י שם] ד"ה שיהא אדם: "ולמדו מבוועז שאמר ה' עמכם (ומן המלאך שאמר לגדעון ה' עמך גבור החיל)".

27. בבא קמא (פב, א).

היו עשרה תנאים דווקא. ומזה משמע שגם בדברי הגמ' הבאים מיד לאחרי זה "עשרה תקנות תיקן עזרא" - ישנם עשרה תקנות בלבד.

אבל, מוכרחים לומר שישנם עוד תקנות נוספות שתיקן עזרא ולא הובאו בסוגיא זו, וכמו שנהיה מוכרחים לתרץ לפירש"י הנ"ל בברכות³², דהא פירש שם שהתיקון בנוסח התפילה לומר מן העולם כו' קאי אעזרא כנ"ל, אע"פ שאינה מובאת בגמ' שם, כמו"כ נתרץ גם בזה. והעיקר, שהרי ב' התקנות (אמירת מן העולם ועד העולם, ושאלת שלום בשם) היו בבת אחת, וזהו הסיבה לסמיכותם במשנה (כנ"ל).

וצריך עיון מפני מה לא הובא לפסק הלכה הא דאדם שואל שלום בשם.

וצריך עיון קצת בתוספתא פרק ה' דברכות³³, ובספר היד להרמב"ם³⁴, שמנה שם הדברים שאסור להזכירן בבית הכסא ובבית המרחץ, והשמיט "שלום" - שלא הזכיר האיסור לשאול שם שלום. וכבר עמדו על זה³⁵. ואכ"מ³⁶).

[ולאחרי מאמר המוסגר בנוגע לתקנת שאילת שלום - אם רק הלימוד הוא מבועז אבל התקנה נתקנה אח"כ, אולי ע"י עזרא ובית דינו, והשקו"ט ע"ד העשרה תקנות דעזרא, והצ"ע שלא הובא להלכה - חוזר רבינו ומסכם את שיטת המדרש, שבועז וב"ד תיקנו (ולא מרדכי ואסתר):

ובועז (שלדעת המדרש תיקן שאילת שלום בשם), היה ימים רבים לפני מרדכי ואסתר, עתלי' כו', ותקנתו היתה קיימת בכל הדורות הללו. ובימי מרדכי ואסתר רק חשבו מלכות פרס להשכיח שם שמים מפי בני ישראל - ולא עלתה בידם. וכידוע³⁷ שאם היו היהודים בזמן אחשורוש חס ושלום ממרים את דתם לא היה המן עושה להם כלום, שלא גזר אלא על היהודים וכו', ואעפ"כ לא עלתה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו במשך כל השנה כולה. נמצא שלא נשתכח שם ה' מפייהם כלל.

32. (נד, א) ד"ה התקינו.

33. כ"ה (פ"ה) בכת"יק. ואולי צ"ל פ"ו. - ושם (הכ"ט): בראשונה היתה תורה משתכחת מישראל היו זקנים מבלעין אותה (פירוש משחיתים ופוגמים בכבודה - חסדי דוד) שנאמר הנה בועז בא כו', ולא נזכר שאילת שלום.

34. הל' קריאת שמע פ"ג ה"ה.

35. ראה כס"מ לרמב"ם שם: תמיהא לי מילתא דרבינו טובא שלא הזכיר שאסור לומר שלום בבית המרחץ,

ובהדיא אמרינן בפ"ק דשבת (י, ב) . . אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ, שנאמר ויקרא לו ה' שלום (וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' פ"ד, סי' פ"ה סי"ג - שגם שאילת שלום אסור).

36. השייכות דשאלות אלו להמבואר בפנים - ראה להלן בעיונים ס"ב-ג.

37. תורה אור על מגילת אסתר צז, א. וראה מגילת סתרים אסתר ג, יג.

עיונים

- א -

בסעיף א', בביאור דברי המהרש"א שהמגילה נכתבה ע"י הפרסיים: ואפ"ל דברי המהרש"א שכשנכתבה ידעו שיעתיקה הפרסיים . . ושם יעתיקו ע"ש אליל הפרסיים, ולכן נמנעו מלהזכיר השם שלא לגרום כו'.

המהרש"א כתב שהמגילה נכתבה ע"י הפרסיים בנוגע לב' ענינים: (א) "ושם המן ומרדכי ואסתר נראה כי שמות פרסיים הם"; (ב) "שע"כ לא הוזכר שם הקב"ה במגילה". והטעם לשני ענינים אלו הוא "כי המגילה נכתבה ע"י הפרסיים".

והנה הענין השני מבואר היטב ע"פ דברי כ"ק אדמו"ר (כפי שמפורט ברשימה), כי חכמי ישראל הם אלו שכתבו את המגילה ללא שם ה', כדי שכשיעתיקה הפרסיים אח"כ - לא יעתיקו במקומו שם ע"ז שלהם.

אך הענין הראשון אינו מובן: אם אכן נכתבה המגילה ע"י חכמי ישראל, ולא ע"י הפרסיים - מדוע נכתבו במגילה שמות פרסיים?

- ב -

בסעיף ד': וצריך עיון מפני מה לא הובא לפסק הלכה הא דאדם שואל שלום בשם.

ברשימה מבאר רבינו את דברי המדרש רבה, שבימי מרדכי ואסתר לא נשתכח שם שמים מפי בני"י (אלא רק ניסו לעשות זאת). ועל כך מוסיף בסוגריים, שמדברי רש"י נראה שלא בועז תיקן זאת, אלא עזרא, ומקשה בסוגריים השניים שבגמ' נמנו רק עשרה תקנות של עזרא, ומתרץ ד"תני ושייר".

ובהמשך לכ"ז באה שאלה זו, בתוך הסוגריים השניים, וא"כ מובן שהענין בא בהמשך לביאור שיטת רש"י (ש"תני ושייר" כנ"ל). ואינו מובן: מהי השייכות של קושיה זו לשיטת רש"י דווקא, הרי גם אם בועז תיקן תקנה זו (ולא עזרא), יש מקום להקשות - מדוע לא נפסקה תקנה זו להלכה?

בהשקפה ראשונה הי' נראה לומר בפירוש הדברים, שאם שאילת שלום חבירו בשם היא מתקנת בועז, אזי ניתן להבין מדוע תקנה זו לא נפסקה להלכה - כיון שלא כל

תקנות בועז נתקבלו להלכה. ודוקא לפי ביאור רבינו, שתקנה זו היא מתקנות עזרא ובית דינו, ניתן להקשות: מדוע כל תקנות עזרא הובאו להלכה, ורק תקנה זו לא? אבל באמת אי אפשר לפרש כן, שהרי לא כל תקנות עזרא הובאו להלכה. וצ"ע.

- ג -

שם: וצריך עיון קצת בתוספתא פרק ה' דברכות וביד שהשמיט "שלום". וכבר עמדו על זה. ואכ"מ.

גם שאלה זו באה יחד עם השאלה הקודמת, ויש להבין את הקשר בין השאלה לביאור שיטת רש"י, כנ"ל.

נוסף על כך אינו מובן: הקושיה המובאת בכס"מ על אתר (שכנראה לזה כוונת רבינו ב"כבר עמדו על זה", כפי שפוענח בפנים) (מתוך פיענוח הרשימות שע"י מערכת אוצר החסידים)), היא בפשטות מדוע לא הזכיר הרמב"ם (בין שאר הדברים שמנה שם) את האיסור לומר לחבירו תיבת "שלום" בבית המרחץ, שהרי זהו שמו של הקב"ה, וכפי שמביא ע"ז את דברי הפסוק "ויקרא לו ה' שלום".

ואם-כן הקושיה הינה על כל שאילת שלום לחבירו - אף לא בשם, ומדוע מקשה זאת רבינו ברשימה זו?

סיכום כללי

א

א. בדברי המהרש"א נאמר, ש"המגילה נכתבה ע"י הפרסיים", ולכן לא נזכר בה שם ה'.

בפשטות ניתן להבין שאכן המגילה הנמצאת בידינו - נכתבה ע"י הפרסיים, וכך גם הבין הרב מהאראדאק. אך ממקורות רבים משמע שהמגילה נכתבה ע"י חכמי ישראל, ברוח הקודש.

ולכן צריך לומר שגם לדברי המהרש"א, חכמי ישראל הם שכתבו את מגילת אסתר. ומה שכתב ש"המגילה נכתבה ע"י הפרסיים" - כוונתו היא שהפרסיים העתיקו את המגילה לאחר שחכמי ישראל כתבו אותה.

זהו הטעם לכך שלא נכתב במגילה שם ה': נאמר בגמרא שאסור לאדם לעשות שותפות עם עובד כוכבים, כדי שלא יגרום הזכרת שם ע"ז (כאשר העובד כוכבים יתחייב לו שבועה, וישבע בשם ע"ז).

גם חכמי ישראל, בכתיבת המגילה, ידעו שהפרסיים יעתיקו את המגילה אחר כך, ובמקום שם ה' יכתבו את שם הע"ז שלהם; ולכן העדיפו שלא לכתוב את שם ה' במגילה - כדי שלא לגרום הזכרת שם ע"ז, ובפרט שכאן האיסור חמור יותר: ע"י הזכרת שם ע"ז במגילה יהי' שבח לע"ז.

ב. נקודה נוספת: המהרש"א כתב ש"שם המן ומרדכי ואסתר נראה כי שמות פרסיים הם", ויש להביא ראיה לדבריו מדברי חז"ל, שהשם "אסתר" ניתן לה ע"י אומות העולם, ומכך מובן ששם זה הינו שם פרסי.

ב

ג. במדרש רבה על המגילה נאמר שהיו דורות שונים, וביניהם דורם של מרדכי ואסתר, שבהם ניסו להשכיח את שם ה' מבנ"י, ולכן עמד בועז והתקין שישאל אדם את שלום חבירו בשם.

בסדר הדורות, בועז היה לפני מרדכי ואסתר, ואינו מובן: כיצד תיקן בועז את המצב שנוצר דורות רבים לאחר פטירתו?

ולכן פירש הרב הנ"ל את הכוונה במדרש, שבתחילה בועז תיקן שאילת שלום בשם, אלא שהדבר נשכח בימי מרדכי ואסתר, והם חזרו ותקנוה.

אך ע"כ השיב לו רבינו, שהפירוש הפשוט בדברי המדרש הוא שאכן רק בועז הוא שתיקן שאילת שלום בשם. ומה שהתרחש בימי מרדכי ואסתר הוא רק ש"חשבו להשכיח את עמי שמי", אך הדבר לא התבצע בפועל ותקנת בועז נותרה על כנה.

ד. אמנם, מדברי רש"י בברכות משמע שתקנה זו רק נלמדה מבוועז, אבל נתקנה לאחר מכן (ולא כפי שנראה בפשטות בדברי המדרש).

ויש לומר, שלשיטתו תקנה זו היא מתקנות עזרא ובית דינו; שהרי תקנה זו הובאה מיד לאחר תקנה נוספת (לומר בנוסח הברכות "מן העולם ועד העולם"), ורש"י פירש שתקנה זו היא של עזרא ובית דינו.

ה. אלא שלכאורה יש להקשות על כך, שהרי בגמרא נמנו עשרת תקנות עזרא ובית דינו, ותקנה זו (לשאול את שלום חבירו בשם) לא נמנתה ביניהם.

בפשטות, ניתן היה לתרץ ש"תני ושייר"; אלא שממהלך הסוגיה, ומדברי התוס' במקום אחר, משמע שמדובר בעשרה תקנות ותו לא.

אך בכל מקרה, שאלה זו אינה קשה על הביאור ברשימה דוקא, שכן רש"י אומר בפירוש שישנה תקנה נוספת שלא נמנתה בגמרא בין תקנות עזרא (ההוספה בנוסח הברכה הנ"ל), ואם כן, כשם שנתרץ את דברי רש"י אלו, כך נתרץ גבי תקנה דידן.

ו. וצריך עיון, מדוע הדין דשאילת שלום חבירו בשם לא הובא להלכה; וכן מדוע לא הוזכר בתוספתא וברמב"ם האיסור להזכיר "שלום" בבית הכסא והמרחץ.

הערות ותגובות

גדר האיסור דסעודת אחשורוש

הת' שלום שי' פופר
תל-אביב, אה"ק

ברשימת פורים ת"ש (נדפסה בחוברת הקודמת), מבאר כ"ק אדמו"ר את גדר האיסור דסעודת אחשורוש, ומוכיח שהוא משום עבודה זרה, ולא איסור אחר.

ובלשונו הק': "וי"ל בכ"ז, דהנה אסור הנאת סעודתו הוא ע"פ מארז"ל ע"ז ח. ונפסק ביד עכו"ם ט' טו' ויו"ד קנב ס"א. ואף דשם הוא בסעודת חתונה, זיל בתר טעמא, דהוא משום הרחקת ע"ז, וכמוש"כ ביד, וא"כ ה"ה בסעודה זו שהיתה שמחה גדולה ביותר. ובפרט ע"פ מ"ש במדרש רבה הנ"ל שהעמיד להם זונות, להעיר מחטא שטים, וא"כ יש בזה גם אביזרייהו דבנותיהו. גם בשולי עכו"ם הוא משום חתנות כסעודת חתונה (ע"ז לה: בפירש"י), אבל מלשנ' נהנו מסעודתו - ול"ק נבלות או בשולי עכו"ם - משמע דטעם איסורי' הוא כע"ז ח. דגם שם קאמר הנהנה מסעודתו כו".

והנה בפיענוח שנערך ע"י המערכת, פירשו את הקטע כך: בתחילה מבאר הרבי שמדובר כאן על חטא עבודה זרה (כדמוכח מ"ע"ז ח.י), ומבאר שאין הכוונה לסעודת חתונה דוקא, אלא גם ל"סעודה זו שהיתה שמחה גדולה ביותר".

וע"ז מוסיף רבינו להוכיח שמדובר כאן בחטא ע"ז, ממ"ש במדרש ש"העמיד להם זונות. וא"כ יש בזה גם אביזרייהו דבנותיהו" - שהאיסור דבנותיהו הוא שמא יבוא לע"ז.

ואח"כ מביא רבינו אפשרות לפרש שמדובר באיסור ד"בשולי עכו"ם" (ומבאר שזה עצמו הוא משום שמא יבוא לחתנות - וממילא לע"ז), ודוחה זאת ע"פ לשון הגמ'.¹

הקושי בפירוש זה הוא, שהרי כ"ק אדמו"ר מוכיח ש"העמיד להם זונות", ומבאר שחטא זה דזנות קשור עם ע"ז ("להעיר מחטא שטים"), ואח"כ ממשיך "וא"כ יש בזה גם אביזרייהו דבנותיהו". ולפי פירוש זה, היה כ"ק אדמו"ר צריך לומר "וא"כ יש בזה [בזונות שהיו בסעודה] גם אביזרייהו דעבודה זרה [כדרך שהיה בשטים]". ואם כן מובן, שכשמביא את האיסור דבנותיהו, אין כוונתו להביא ראיה נוספת לכך שזהו חטא ע"ז.¹

1. בהמשך לשונו - "יש כאן גם האיסור דבנותיהו", שכפי שמוכח מחטא שטים - איסור זה הוא משום ע"ז.

1. הערת המערכת: בפשטות אי"ז קושי, שהרי בתחילה מביא רבינו ראיה מחטא שטים שהאיסור ד"זונות" קשור עם ע"ז, וא"כ ניתן לומר שזוהי גם כוונתו

ולענ"ד יש לפרש כוונת רבינו באופן אחר: בתחילה מביא שהאיסור הוא משום ע"ז. וע"כ מוסיף "בפרט ע"פ מ"ש במדרש רבה שהעמיד להם זונות", ש"זונות" קשור עם ע"ז, כמו שמצינו ב"חטא שטים".

וע"ז מעיר רבינו: "וא"כ יש בזה גם אביזרייהו דבנותיהן"? כלומר, ביאורו של הרבי מבוסס על כך שהחטא בהשתתפות בסעודת אחשורוש היה עבודה זרה בלבד (ולא חטא אחר), שעפ"ז מובן מדוע "גילו מקצתן על כולם" (שלא השתתפו בסעודה). אך אם נאמר שהיה כאן גם האיסור דבנותיהן, הרי ניתן לומר שגזירת הכליה היתה מצד ב' החטאים, והרי יהודי כל העולם לא השתתפו בסעודה?

ומוסיף להוכיח זאת, שלכאורה החטא דההשתתפות בסעודה היה קשור גם עם "בשול" עכו"ם", שזהו "משום חתנות", ואם כן מוכח שהיתה כאן גם העבירה דבנותיהן?

וע"כ משיב רבינו, שלשון הגמ' "נהנו מסעודתו" זהה ללשון במס' ע"ז ("הנהנה מסעודתו"), וא"כ מוכח שהחטא עליו נענשו הוא לא האיסור דבנותיהן, אלא רק מה שמדובר בע"ז שם - חטא עבודה זרה³.

"גילו מקצתן על כולם"

א' מאנ"ש

ירושלים, אה"ק

ברשימה הנ"ל מבאר כ"ק אדמו"ר את הצורך בשני הטעמים לגזרת אחשורוש: (א) שהשתחו לצלם בימי נבוכדנצר, (ב) שנהנו מסעודת אחשורוש.

ובלשונו הק': "ותרוייהו צריכי. דהשתחו לצלם, הרי עשו תשובה מיד ע"ז . . אבל כיון שאח"כ נהנו מסעודתו כו', ה"ז מגלה שחזרו לסורם או שלא היתה תשובה שלמה . . ואע"ג דרק בשושן נהנו, י"ל דגילו מקצתן על כולם שחזרו לסורם או כו'".

והנה בעיונים (ס"א) הוקשה, דבשלמא אם נאמר כהאופן השני, הרי יש מקום לומר ש"גילו מקצתן על כולם". אך אם נאמר כהאופן הראשון, מנלן שאם יהודי שושן חטאו - כולם חזרו לסורם?

ולענ"ד יש ליישב זאת, ובהקדים: הפירוש ב"חזרו לסורם" אינו (כפי שניתן להבין

ש"לא קאמר נבלות או בשולי עכו"ם". ואם שאלת רבינו היא גם מהאיסור דבנותיהן, היה עליו להוסיף ולהדגיש ש"לא קאמר בנותיהן".

2. הערת המערכת: אך יש להעיר שלפי פירוש זה, הפיסוק ברשימה כלל אינו מתאים. וק"ל.

3. הערת המערכת: אך להעיר שבפשוטות נראה מלשון רבינו, שעיקר ראייתו מלשון הגמרא היא מכך

בפשטות) שחזרו בתשובה (שלימה) ואח"כ חטאו שוב, אלא ע"פ הדין הידוע (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"א) שתשובה שלימה היא רק כאשר הוא עומד "באותו מקום ובאותה אישה" וכו' ואעפ"כ אינו שב לחטאו.

ועפ"ז מובן, שהחילוק בין האופנים הוא בדקות יותר. כלומר: לפי האופן השני, "שלא היתה תשובה שלימה", הרי כשיהודי שושן נהנו מסעודת אחשורוש - הוכח שמלכתחילה לא היתה תשובת כולם שלימה כלל"; ולפי האופן הראשון, ש"חזרו לסורם", הרי כשיהודי שושן נהנו מסעודת אחשורוש - הוכח שאמנם חזרו בתשובה, אך לא בתשובה שלימה, שהרי כשיעמדו בניסיון של ע"ז, חוטאים שוב. ומכך שחלקם חטאו, "גילו מקצתן על כולם" שלכולם היתה מחשבה לחטוא⁵.

מחשבה רעה בעבודה זרה

הת' יחיאל מיכל שי' פיקארסקי
תלמיד-שליח בישיבת תות"ל מוריסטאון

ברשימה הנ"ל: "ואע"ג דבשאר לא הוי אלא מחשבה רעה, הרי בע"ז גם על מחשבה מענישין".

ולכאורה אינו מובן: בפשטות הביאור כאן הוא, שכיון שראינו אצל יהודי שושן שחטאו בע"ז (כמבואר ברשימה בארוכה), מוכח מזה שיהודי העולם כולו חטאו ג"כ בעבודה זרה. ואם כן, מנלן שאצל כולם היתה זו מחשבה בלבד, אולי באמת מכיון שרצו לחטוא בע"ז - קיימו את רצונם, וחטאו בפועל?

וי"ל בזה בפשטות: ה"גילו מקצתן על כולם" הוא שכולם היו רוצים להשתתף בסעודה, דכשם שראינו שרצונם של יהודי שושן היה להשתתף בסעודה זו (ואכן קיימו רצון זה בפועל), כך גם יהודי כל העולם חפצו בכך, אלא שלא היתה להם האפשרות המעשית לעשות זאת. ולכן כותב רבינו שהמדובר כאן הוא רק ב"מחשבה רעה", ומיישב שבע"ז גם כל מחשבה מענישים.

ובזה יומתק היטב מה ש"גילו מקצתן על כולם", דאין זה בכללות - שכולם רוצים לעבוד ע"ז, אלא בשייכות למעשה זה דוקא.

4. לומר שרק למפרע התברר כלפי שמיא שתשובתם לא היתה שלימה ולכן יש להענישם?

5. ולפי"ז פירוש דברי רבינו הוא: "ה"ז מגלה שחזרו לסורם", ומוסיף אופן פשוט יותר - "או שלא היתה תשובה שלמה" כלל. וק"ל.

4. וצע"ג גדול בזה ע"פ תשובת הנודע ביהודה (שהרבי ציטט באין-ספור הזדמנויות), שתשובה אינה מועילה כלפי בית-דין-של-מטה, מאחר ש"אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות"; אך כלפי שמיא גליא האם האדם עשה תשובה או לא, ולכן תשובה מועילה. כיצד, אם כן, שייך

מוקדש
לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע